

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta

Prop. 42 L (2017–2018) Proposišuvdna Stuoradiggái (láhkamearrádusevttohus)

Rievdadusat kulturmuitalágas (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinrádji)

Rievdadusat kulturmuittolágas (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinrádji)

Prop. 42 L (2017–2018) Proposišuvdna Stuoradiggái
(láhkamearrádusevttohus)

*Ráva Dálkkádat- ja birasdepartemeanttas njukàmánu 2.beaivvi 2018,
dohkkehuvvon stáhtarádis seamma beaivvi.
(Ráddehus Solberg)*

1 Proposišuvdna váldosisdoallu

1.1 Álgu

Dán proposišuvnnas evttoha Dálkkádat- ja birasdepartemeanta rievdadusaid geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 50 lágas kulturmuittuid birra (kulturmuittoláhka). Evttohus guoská kulturmuittolága § 4 nuppi laddasii, nu ahte sámi kulturmuittuid automáhtalaš ráfáiduhttinrádji biddjo jahkái 1917.

Otná vuolggasadjii lea ahte sámi kulturmuittut mat leat boarráseappot go 100 jagi leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon, gč. kulturmuittolága § 4 nuppi laddasa. Olbmuid maŋis leat eanet luottat mađi lagabui mii boahit iežamet áiggi, automáhtalaččat ráfáiduhtton kulturmuittolohku boahdá de lassánit áiggi mielde.

Maŋŋil go Riikarevišuvdna Dokumeanttas nr. 3:9 (2008–2009) siidu 11 čujuhii hástalusaid mat čuvvot rievddadeaddji ráfáiduhttinrádji, de lea Riikaantikvára ja departemeanta čohkken eanet árvvoštallamiid otná ortnegis. Láhkaevttohussii mii biddjo ovdan dán proposišuvnnas lea doarjja stuoradiggedieđáhusas Meld. St. 35 (2012–2013) *Framtid med fotfeste. Kulturminnepolitikken* ja Sámediggeráđi čielggadeamis SR 054/13 jagis 2013. Sámediggi evttohii jagis 2016 bidjat automáhtalaš ráfáiduhttinrádji jahkái 1917, gč. SR 171/16 ja SP 45/16. Sámi kulturmuittuid mat leat nuorabut go jahki 1917 sáhtta, nu go eará kulturmuittuid, mearridit ráfáiduhttit kulturmuittolága §§ 15, 19 ja 20 mielde jus leat oľahan daid eavttuid.

1.2 Evttohus mii ii fievrreduvvo viidáseappot dán proposišuvnnas

Láhkarievdadeami álgobarggus árvvoštalle ja ovd-didedje oaivila das ahte galggašii go kvena kulturmuittuide seamma ráfáiduhttinsuodjalus go sámi kulturmuittuide.

Sámedikki dievasčoahkkin mearridii juovlamánu 7.b. 2016 ahte fásta ráfáiduhttinrádji maid berrešii gustot kvena kulturmuittuide kulturmuittolága § 4 nuppi laddasa mielde. Sámediggi deattuhii ahte dievasčoahkkinmearrádus galggai ipmirduvvot ávžžuhussan Dálkkádat- ja birasdepartementii čielggadit ášši viidáseappot. Norgga kvenalihtu lihtostivra sáddii reive Dálkkádat- ja birasdepartementii ođđajagimánu 9. beaivvi 2017 ahte lihtostivra ovttajenalaččat dáhttu ahte kulturmuittoláhka § 4 nubbi lađas galgá maid gustot kvena kulturmuittuide.

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea árvvoštallan ja gávnahan ahte kulturmuittoláhka § 4 nubbi lađas ii galgga rievdaduvvot dainna lágiin ahte kvena kulturmuittut ožžot seamma láchkananejuvvon ráfáiduhttinsuodjaleami go sámi kulturmuittut. Departemeanta čujuha dasa ahte ulbmil dáinna láchkarievdademiin lea buoridit dušše ovta dain ráfáiduhttineavttuin mat leat lágas. Dan oktavuođas ii leat áigequodil váldit ovdan gažaldagaid makkár kulturmuittokategorijain galgá leat ráfáiduhttinsuodjalus. Kvena kulturmuittuid suodjaleapi lea juo mielde dábaláš ráfáiduhttinbarggus. Riikaantikvára strategijias *Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen* leat kvena kul-

turmuittut okta dain logi fáttáin mat galget vuoruhuvvot ráfáiduhttimis. Suohkanat sáhttet geavahit plána- ja vistelága ja lassin sihkkarastit kulturmuittuid main lea regionála dahje báikkálaš árvu.

2 Láhkaevttohusa duogáš

Proposišuvnnas Ot.prp. nr. 7 (1977–78) *Om lov om kulturminner* lea unnán vuodušteapmi mii boahá ovdan dien sierra áigeeaktomuddemii sámi kulturmuittuid automáhtalaš ráfáiduhttimis. Ráfáiduhttinmearrádusa vuodušteapmi lea oanehaččat válddahuvvon proposišuvnnas 4.6 čuoggás siidu 20, gos boahá ovdan ahte

sáme kultuvra lea gávdnon muhtin muddui beroškeahhtá kulturovdáneamis muđui norgga servodagas. Oasit norgga máttaráiggis ja gaskaáiggis gávdnojit sámi kultuvrras ođđasit áiggis. Lávdegotti álgoárvalus evttohii nugo namuhuvvon ahte sámi kulturmuittuid, sihke «gitta» ja «luovos», mat leat boarraseappot go čuođi jagi, galggai láhka fátmastit. Okta bájuhus lávdegotti evttohusas s 31 lea ahte sámi kulturmuittut nugo oaffarbáikkit, bivdorokkit, hávdesajit jna. leat čadnon elemeanttaide sámi kultuvrras mat leat áigahaččat ja eai šat anus. Liikká bohtet seammalágan kulturmuittut davvirikalaš kulturguovlluin áigodagain mat leat mánggaid čuohte jagiid boarraseappot dan dihte go sirdašupmi risttalaš kultuvrii, girkogárdiid ásaheapmi ja bivdoservodagaid heaittiheapmi manai hiljibut sámi guovlluin. Láhka ferte dan dihte addit láchkavuodá ráfáiduhttit buot kulturmuittuid mat eai šat leat doaibmi elemeanttat sámi kultuvrras.

Departemeanta lea ovttaoaivilis lávdegottiin ja ovddida mearrádusevttohusaid sámi kulturmuittuide, eanas muddui nu go lávdegoddi lea evttohan.

Cealkámušat proposišuvnnas čájehit ahte dán ráfáiduhttinmearrádusas ledje vuosttažettiin arkeologalaš kulturmuittut jurdagis, ja ahte sámi kulturmuittut maid ipmirduvvojedje deatalaš gáldun norgga historjja ja kultuvrra birra. Mearrádusa dadjanvuogi mielde fátmastuvvojit goitge sihke kulturmuittut ja vistit. Kulturmuittolága § 4 praktiseren lea maid leamaš mearrádusa dadjanvuogi mielde.

Dokumeanttas nr. 3:9 (2008–2009) deattuhii Riikarevišuvdna kulturmuittohálldašeami hálldašuslaš, juridihkalaš ja ekonomalaš gaskaomiid headjuvuodaid ja riskaelemeanttaid. Okta headjuvuodha mii váldui ovdan raporttas, siidu 11–12 lei čadnon sámi kulturmuittohálldašeapmái; rievddadeaddji čuohtejahkerádji mielddisbuktá ahte automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi vistit lohku sáhtá lassánit juohke jagi. Čujuhuvvui

dasa ahte ii leat bajilgovva das makkár sámi vistit mat leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon. Dasa lassin mearkašii Riikarevišuvdna ahte hálldašeamis váillui bajilgovva ja rutiinnat almmustahttit guđet sámi vistit mat boahhte áiggis šaddet automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvo.

Maŋŋil Riikarevišuvnna iskkadeami bivddii Riikaantikvára jagis 2010 ášahusa Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) árvoštallat rievddadeaddji 100-jagiráji ja fásta ráfáiduhttinráji. Čuovvovaš raporttain, raporta 40-2010, raporta 43-2011, raporta 57-2012 ja raporta 70-2013 konkluderejedje ahte rievddadeaddji rádji mielddisbuktá ahte automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi kulturmuittuid lohku johtilit lassána. NIKU raportta nr. 43 2011 konklusuvnnas siidu 46 daddjo ahte

Automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi kulturmuittuid rievddadeaddji 100-jagiráji joatkin mielddisbuktá boahhtevaš jagiin ahte kulturmuittuid lohku johtilit lassána, nugo boazodoalu olu rusttegat, eanadoalloguovllut ja vándardangeainnut meahcis, ja vel lassin iešguđetlágan vistit nugo priváhta orrunviesut, almmolaš vistit, ealahusvistit ja maiddái infrastruktuvra. Dakkár kulturmuittolassáneapmi boahá dađistaga mearridit areálageavaheami sámi ássanguovlluin. Dát ii guoskka dušše čoahkkebáikkiin, muhto maid doppe gos áigot viidáseappot fievrredit árbevirolaš vuodđoaláhusaid nugo boazodoalu ja eanodoalu. Automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon objeavtaid lohku sáhtá lassánit nu olu ahte lea hehttehussan sávahahti servodatovdáneapmái.

Jagis 2011 attii dalá Birasgáhttendepartemeanta barggu advokáhttafitnodahkii Arntzen de Besche guorahallat sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinjuolggadusaid. Mandáhta vuosttaš čuoggás bivddii departemeanta geahčadit ráfáiduhttinmodeallaid mat leat vuodđuduvvon kulturmuittolágas, ja maiddái mearrádusaid váikkuhusa daid motiivvaid ektui. Guorahallamis gessui ovdan ahte otná ortnega lea váttis bealuštit go čujuha dakkár njuolggadusa vuodušteapmái, nu go dat boahá ovdan lága ovdabarguin.

Čakčat 2011:s álggahuvvui sámi visteregistrenprošeakta *Identifisering og registrering av samiske bygninger*. Registrerenproseassa lei oassi kulturmuittohálldašeami máhttolokten *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen*, mii lea Dálkkádat- ja birasdepartemeantta ja Riikaantikvára čuovvoleapmi Riikarevišuvnna hálldašanođasmahttin. Registrerenprošeakta bisttii 2017 rádjái. Sámediggi hábmii ja čadahii prošeavtta mii ruhtaduvvui Riikaantikvára bušehta bokte. Prošeakta duodástii ahte automáhtalaččat

ráfáiduhtton visttiid lohku boahotá lassánit boahhte-vaš logijagiid mielde.

Sámediggeráđi čielggadeamis SR 054/13, SP 020/13 čuokkis 3.1.2 sámi kulturmuittosuođjaleami birra konkluderejuvvo ahte jus rievddadeaddji 100-jagi rádji doalahuvvo, de boahotá objeavttaid lohku muhtin logijagiid mielde lassánit nu olu ahte lea hehttehussan sávahahtti servodato-
vdáneapmái sámi servodagain. Dán lágan váikkuhusat sáhttet fas mielddisbuktit ahte kulturmuittut oidnojuvvojit hehttehussan eaige resursan, ja dat sáhttet áiggi mielde dagahit ahte kulturmuittoláhka massá lága áigumuša áimmahuššat ja suodjalit sámi kulturmuittuid.

Stuoradiggediedáhus Meld. St. 35 (2012–2013) *Framtid med fotfeste. Kulturminnepolitikken*, siidu 28–29 čujuha dasa ahte boahhte áiggi bohtet čuožžilit hástalusat go šaddet olu sámi visttit mat ráfáiduhttojuvvo automáhtalaččat.

Sámediggi sáddii, ovtamielalaččat Dálkkádat- ja birasdepartemeanttain, notáhta mas lei kulturmuittolága § 4 rievdadanevttohus, ráddjejuvvo gulaskuddamii čakčamánu 2.b. 2016.

Evttohus lei rievdadit rievddadeaddji 100-jagiráji fásta jahkelohkorádjijn, biddjon jahkái 1917. Evttohus sáddejuvvoi fylkkasuohkaniidda, riikaoassemuseaide ja ásausaide mat barget sámi kulturmuittuiguin.

Bohte logi gulaskuddanvástádusa mat buohkat dorjo Sámedikki evttohusa. Sámediggeráđdi ovdidii mearrádusevttohusa maid Sámediggi giedáhalai dievasčoahkkimis juovlamánu 2016 (Ášši SP 45/16) dievasčoahkkinnmearrádus čuojai ná:

«Sámediggi evttoha ahte kulturmuittoláhka rievdaduvvo. Rievdadus mielddisbuktá ahte sámi kulturmuittut jagi 1917 rájes ja dan boarráseappot leat automáhtalaččat ráfáiduhtton. Evttohus mielddisbuktá ahte cealkka 4. § nuppi laddasis «Det samme gjelder samiske kulturminner som nevnt ovenfor fra mer enn 100 år tilbake» sihkkojuvvo ja dan sádjái boahotá; «Seamma guoská maid sámi ja kvena kulturmuittuide, nu go bajábealde namuhuvvon, mat lea jagi 1917 rájes dahje boarrásabbot.

Dasa lassan oaidná sámediggi ahte sámi, ja erenoamážit mearrasámi guovlluin, leat kvena ja sámi kulturmuittut hui seahkalagaid manjá guhkes áiggi ovttasdoaibmama, ja hui dávjá vátis earuhit. Danne lea deatalaš ahte dain lea ovttaárvosaš suodjalus, eastadan dihtii ahte deatalaš kulturmuittut jávket.

Sámedikkis lea hálddašnovddasvástádus sámi kulturmuittuin miehtá Norgga. Dát boahotá ovdan

Kulturmuittolágas. Kulturmuittolága mielde leat buot sámi kulturmuittut mat leat boarráseappot go 100 jagi. Automáhtalaččat ráfáiduhtton. Ráfáiduhttinrádji lea rievddadeaddji. Rievddadeaddji áfáiduhttirádjii mielddisbuktá ahte bohtet jahkásaččat ođđa ráfáiduhtton sámi kulturmuittut. Kulturmuittuid lohku mat jahkásaččat bohtet, lassánit hirtbosit. Dát addá arvat eanet hálddašanhástalusaid. Earenoamážit go geahččá sámi visttiid, de lea dárbu bidjat fásta jahkelogu ráfáiduhttimiin.»

Maŋemus oassi Sámedikki dievasčoahkkima mearrádusas ii leat viidásetfievrrerduvvo, gč. čuoggá 1.2 bajábealde.

Ášši sáddejuvvoi de departementii. Sámedikki dievasčoahkkinnmearrádus ja ášši giedáhallan bidjá vuođu ovttas eará raporttaiguin, láhkarievdadanevttohusii.

3 Gulaskuddan

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta čuovvolii Sámedikki ovdabarggu ja sáddii geassemánu 9.b. 2017 sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinráji rievdadusevttohusa gulaskuddamii:

Departemeanttat:

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta
Ruhtadandepartemeanta
Justiisa- ja gearggusvuođadepartemeanta
Giella- ja odasmahttindepertemeanta
Kulturdepartemeanta
Máhtodepartemeanta
Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta
Ealáhus- ja guolástusdepartemeanta

Direktoráhtat:

Birasdirektoráhtta

Fylkkamánnit:

Buskerud fylkkamánni
Finnmárkku fylkkamánni
Hedmark fylkkamánni
Hordaland fylkkamánni
Møre ja Romsdal fylkkamánni
Nordland fylkkamánni
Nord-Trøndelag fylkkamánni
Oppland fylkkamánni
Oslo ja Akershus fylkkamánni
Rogaland fylkkamánni

Sogn ja Fjordane fylkkamánni
Sør-Trøndelag fylkkamánni
Telemark fylkkamánni
Troms fylkkamánni
Vestfold fylkkamánni
Østfold fylkkamánni

Fylkkasuohkanat:

Akershus fylkkasuohkan
Aust-Agder fylkkasuohkan
Buskerud fylkkasuohkan
Finnmárkku fylkkasuohkan
Hedmark fylkkasuohkan
Hordaland fylkkasuohkan
Møre ja Romsdal fylkkasuohkan
Nordlándda fylkkasuohkan
Nord-Trøndelag fylkkasuohkan
Oppland fylkkasuohkan
Rogaland fylkkasuohkan
Sogn ja Fjordane fylkkasuohkan
Sør-Trøndelag fylkkasuohkan
Telemark fylkkasuohkan
Romssa fylkkasuohkan
Vest-Agder fylkkasuohkan
Vestfold fylkkasuohkan
Østfold fylkkasuohkan

Oahppoinstitušuvnnat:

Oslo Universitehta
Davviriikalaš Sámi Instituhtta
Sámi allaskuvla
Romssa Universitehta

Eará:

Árran – julevsáme guovdásj
Forbundet Kysten
Foreningen fredet
Fortidsminneforeningen
Gielddaid guovddášlihttu
Kulturhistorjjálaš Musea
Norsk Forening for Fartøyvern
Norsk institutt for kulturminneforskning
Norgga kulturárbi
Norsk kulturforum
Norsk kulturminnefond
Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi
Norgga Sámiid Riikkasearvi
Pitesamisk senter
Riddu Duottar Musea
Saemien Sitje
Sámiid Álbmotlihttu
Samenes Landsforbund

Sámiráđđi
Sámi kulturguovddáš
Sámi museasearvi
Davvi álbmogiid guovddáš
Sitji Jarngje – Samisk Kultur- og utviklingscenter
Skoltene i Norge
Stiftelsen Bergen Sjøfartsmuseum
Romssa musea
Várjjat Sámi Musea
Várdoáiki Sámi guovddáš
Østsamene i Neiden

Bohte 6 gulaskuddanvástádusa.

Lea dušše Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan mas leat mearkkašumit gulaskuddanevttohusii. Čuovvovaš instánsšain eai lean mearkkašumit gulaskuddanevttohusii:
Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta
Lulli-Trøndelága fylkkasuohkan
Hordaland fylkkasuohkan
Fylkkamánni Davvi-Trøndelágas
Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanta

Davvi-Trøndelága fylkkasuohkana ávžžuhusa mielde, válde vuhtii maid Gielem Nastedh, Gielea-ernie ja Nord Universitet mañnil gulaskuddanáigemeari. Dat eai leat buktán cealkámušaid.

4 Láhkaevttohus

4.1 Sámi kulturmuittuid automáhtalaš ráfáiduhttinráđji rievdadeapmi

4.1.1 Gustojeaddji riekti

Ráfáiduhttin kulturmuittolága mielde

Ráfáiduhttin kulturmuittolága mielde juhkkuojuvvo guovtti váldokategoriijai; dalle go ráfáiduhttin dáhpáhuvvá automáhtalaččat lága olis – legalráfáiduhttin – ja ráfáiduhttin mearrádusa bokte. Automáhtalaš ráfáiduhttin muddejuvvo kulturmuittolága § 4 mielde. Mearrádus sirre sámi kulturmuittuid nuppi laddasis eará kulturmuittuin vuosttaš laddasis.

Kulturmuittolága § 4 nuppi laddasis čuovvu ahte kulturmuittut mat namuhuvvojit mearrádusa bustáva a rájes j rádjái máttaráiggis ja gaskaáiggis (gitta jahkái 1737) leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon. Jus galget automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvot fertejit guokte eavttu olahuvvon: kulturmuittu ferte leat vissis lágan mii namuhuvvo bustáva a rájes j rádjái, ja das ferte leat vissis ahki.

Kulturmuittolága § 4 vuosttaš ladas bustáva a rájes j rádjái gusto seamma ládje sámi kulturmu-

ittuide mat leat boarraseappot go 100 jagi, gč. kulturmuitalága § 4 nuppi ladđasa.

Áigeaktu sámi kulturmuittuide § 4 nuppi ladđasa mielde ii leat čadnon dihto áigodahkii dahje jahkelohkui, muhto lea rievddadeaddji ja fátmmasta álo kulturmuittuid mat lea boarraseappot go 100 jagi.

Automáhtalaš ráfáiduhttin kulturmuitalága § 4 mielde mielddisbuktá ahte ii sáhte bidjat johtui doaimmaid nu go leat válldahuvvon kulturmuitalágas § 3 lobi haga. Gielddus fátmmasta viidát ja guoská juohke duohta dáhpáhussii. Kulturmuitalága § 8 mielde ferte juohkehaš gii áigu bidjat johtui doaimma, nu go namuhuvvon kulturmuitalágas § 3, oheat sierralobi dasa. Sierralobi árvoštallan automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi kulturmuittuid dáfus mearriduvvo seamma ládje go sierralobiárvoštallan dahkko eará kulturmuittuide.

4.1.2 *Evttohus gulaskuddannotáhtas*

Gulaskuddannotáhtas lea evttohuuvon rievdadit kulturmuitalága § 4 nuppi ladđasa nu ahte sámi kulturmuittuid automáhtalaččat ráfáiduhttinrádji biddjo jahká 1917. Sámi kulturmuittuid ja sámi visttiid mat leat nuorabut go jahki 1917 sáhtta muđui mearrádusain ráfáiduhttit kulturmuitalága §§ 15, 19 ja 20 jus dat eavttut leat olahuvvon.

4.1.3 *Gulaskuddaninstánsasaid oaidnu*

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta oáččui guhtta gulaskuddancealkámuša. Lea dušše Davvi-Trøndelága gulaskuddancealkámušas mas leat mearkkašumit gulaskuddanevttohusii.

Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan doarju gulaskuddanevttohusa.

Fylkkasuohkan oaivvilda goitge ahte láhkari- evdadusa vuoduštus lea čadnon ekonomijai, resursageavahepmái ja servodatberoštumiid deattuhepmái. Viidáseappot dáhttu fylkkasuohkan definišuvnna das mii sámi kulturmuittu lea.

4.1.4 *Konsultašuvnnat Sámedikkiin*

Hálddahaslaš konsultašuvnnat dollojuvvojedje juovlamánu 5. beaivvi 2017 gos konstaterejuvvui ovttaoaivilvuohka láhkari- evdadusevttohusii ja ahte lea dárbu vassis deattuhemiide proposišunteavsttas. Ovttaoaivilvuohka lea čállojuvvon oktasaš loahppaprotokollii.

4.1.5 *Departemeantta árvoštallan*

Departemeanta oaidná rievddadeaddji ráji sámi kulturmuittuid automáhtalaččat ráfáiduhttimis hástaleaddjin. Áiggi mielde lassána automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon kulturmuittuid lohku. Sámi visttiid lohku mat leat boarraseappot go 100 jagi boahá nugo ovdal namuhuvvon NIKU Rapportas 43 – 2011 leat earenoamážit mearkkašatti maŋŋil 2045 dan hirbmat stuora oddasishuksema geažil mii dáhpáhuvai dain guovlluin gos bolde buot nuppi máilmmisoađi vuolde. Eará kulturmuittut nugo boazodoalu olu rusttegat, eanadoalloguovllut ja vánddardangeainnut meahcis maid dahket ahte automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi kulturmuittut lassánit boahhtevaš jagiin. Dát sáhtta daguhit hástalusaid hálddašeapmái ja go boahhtevaš automáhtalaččat ráfáiduhttin vásihuvvo hehttehussan ja ii resursan. Fásta jahkeloguráđji addá vejolašvuoda fuomášit kulturmuittuid mat rehkenastojit seailuhanvearan kulturhistorjjálaš áigodaga vuodul masa gullet. Sámi kulturmuittuid mat leat nuorabut go 100 jagi lea buoret molssaeaktu ráfáiduhttit daid konkreta suodjalanárvoštallama vuodul dábalaš mearrádusráfáiduhttimiin, gč. kulturmuitalága §§ 15, 19 ja 20.

Nu go Sámediggi mearkkašii čakčamánu 2. beaivvi 2016 gulaskuddannotáhtas sáhtta leat vátis čujuhit dihto jahkelohkui mii čájeha čielga ráji sámi fysalaš kulturalbmanahttimiin. Sámediggi lea evttohan čatnat ráji dan vuosttaš sámečoahkkimii Tráantes guovvamánu 6. beaivvi 1917, go dat čoahkkin mearkkaša ahte šadde deatalaš rievdamat sámi servodagaide ja servodagain 1900 čuohtejagimolsunáiggis.

Dán áigodagas šattai dađistaga eanet systemáhtalaš assimilerenpolitihkka sámiid ektui, ruvkeásaheamit ja geaidnohuksen lassánedje, guolástus ja bossubivdu lassánii, ja maiddái eanodoallu viidánii. Jagis 1897 bođii odđa boazodoalloláhka mii celkkii ahte diktit bohccuid guohtut eará olbmo eatnamis lobi haga lei lága vuostá. Ráđdehus oáččui maid válldi gielddit boazodoalu. Maŋŋil 1900 mielddisbuvttii dát ahte sámit dađistaga mobiliserejedje dáruiduhttinpolitihka vuostá ja dan lassáneaddji deaddima maid sámit vásihedje, maid sámi ovdasteaddji olbmot ovdadedje. Sámi aviissat ja girjjit almmuhuvvojedje ja maŋga sámi organisašuvnna ásahuvvojedje. Viidáseappot de bođii odđa boazoguohtunsoahpamuš jagis 1919, mii garraseappot regulerii boazoguohtumiid gaskal Norgga ja Ruota. Dát mielddisbuvttii rievdamiid boazoguohtuneatnamiid geavaheamis, ovdamearkka dihte Roms-

sas, gos sámit ruota bealde eai šat beasa johtit geasseguohtunbáikkiide sulluin rittus, ja mii de mielddisbuvttii ahte fertejedje guoddit ovdalaš geasseorohagaid. Riikačoahkkin Tráantes jagis 1917 čuovvuluvvui sámpolitiikkalaš čoahkkimiin Finnmárkkus čuovvovaš jagiin, ja maiddá eará sámpolitiikkalaš doaimmain.

Konsekveansa dás lei ahte mánga beali sámi kultuvrras ja servodagas, eallinvuogis ja kulturalbmanemiin rivde maŋŋil 1900. Rievdamat sihke sámi ássanstrukturuvrras, ealáhusdoaimmaheamis, ealáhusheiveheamis, organiseremis, ovttasdoaimmamis ja historjjálaš gáldovuoddu addá vuoddu bidjat fásta ráfáiduhttinráji 1900-logu álgui.

Departemeanta oavvilda ahte Sámedikki evttohus ahte bidjat fásta ráfáiduhttinráji jahkái 1917 lea bures vuodustuvvon ja doarju dán. Dála automáhtalaččat ráfáiduhtton sámi kulturmuittut bissot dalle ráfáiduhttojuvvon go automáhtalaš ráfáiduhttinrádji biddjo áigái mii odne lea 100 jagi maŋos áiggi dáfus. Departemeanta áigu vel lasihit ahte sámi kulturmuittuid sierra automáhtalaš ráfáiduhttinráji vuodustupmi lea ahte dat leat guovddáš dokumentašuvnamateriálan sámi historjái ja ovdahistorjái. Dát duodašta movt sámiid gaskavuolta lea leamaš ja sin oktavuolta earáiguin ja maiddá movt eatnamat ja luondduresursat leat geavahuvvon áiggiid mielde.

Mii «sámi kulturmuittu» lea kulturmuittolága § 4 nuppi ladđasa mielde ii leat definerejuvvon lágas. Doahpapis lea sihke etnalaš ja kulturhistorjjálaš čanasteapmi; ii leat mearrideaddji rehkenasto go dat olmmoš geasa kulturmuittu gullá odne sápmelažžan sámelága mielde. Juovlamánu 20. beaivvi 2004 nr. 1718 lánkaásahusa mielde fágalaš ovddasvástádušjuogadeami birra kulturmuittolága mielde, lea Sámediggi rievttis eiseváldi sámi kulturmuittuid dáfus. Sámi visttiid registrenprošeavttas jagiin 2011- 2017 lea ovdánan oktasá ipmárdus «sámi kulturmuittu» árvvoštallamis. Departemeanta ii oainne dárbbu eanet eavttuide.

Sámi kulturmuittuide mat leat nuorabut go jahki 1917 gustojit kulturmuittolága dábálaš njuolgadusat. Lea nu go ovdal namuhuvvon lánkaovuoddu mearrádušráfáiduhttit sámi kulturmuittuid kulturmuittolága §§ 15, 19 ja 20 mielde. Dainna lágiin oavvilda departemeanta ahte vejolaš unohas konsekveanssat rievddadeaddji ráji eretváldima geažil sáhttet fuomášuvvot. Mearrádušráfáiduhttin čadahuvo deatalaš kulturmuittuid gáldo-, dokumentašuvdna- ja vásihanárvvu vuodul, ja galgá sihkkarastit representatiiva válljenmuni kulturmuittuin main lea našuvnnaš árvu. Kulturmuittolága kapihtal 5 ja 6, ja maiddá dábálaš áššemeannudannjuolggadusat hálldašanlága mielde sihkkarastet dohkálaš ráfáiduhttinproseassaid.

5 Ekonomalaš ja hálldahuslaš váikkuset

Lánkarievdadusain mii garvit ahte juohke jagi šaddet ain odđa automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon, sámi kulturmuittuobjeavttat, ja seastit dainna lágiin resurssaid. Fásta ráfáiduhttinrádji mearkkaša maid ahte šaddá diehttevaš bajilgovva das makkár automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon sámi visttit gávdnojit, mii álkida daid hálldašeami.

6 Mearkkašumit

Ráji mearráduš lea čadnon vuosttaš sámi riikačoahkkimii mii dollui Tráantes guovvamánu 2.beaivvi 1917. Dadjanvuogi mielde galgá mearráduš goitge ipmirduvvot nu ahte buot sámi kulturmuittut gitta juovlamánu 31.beaivvi 1917 rádjái leat automáhtalaččat ráfáiduhttojuvvon kulturmuittolága § 4 nuppi ladđasa mielde. Mearráduš fátmasta nu go ovdal buot sámi kulturmuittuid namuhuvvon § 4 vuosttaš ladđasis bustáva a rájes j rádjái.

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta

r á v v e :

Ahte Gonagaslaš Majestehta dohkkehat ja vuolláičálát ovdanbiddjojuvvon proposišuvdna-evttohusa Stuoradiggái kulturmuittolága rievdade-miid birra (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinrádji).

Mii HARALD, Norgga Gonagas,

n a n n e t :

Stuoradiggi bivdojuvvo dahkat láhkamearrádusa ahte rievdadit kulturmuittolága (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinráji) evttohusa mielde mii lea mielddusin.

Láhkaevttohus rievdadusaid birra kulturmuittolágas (sámi kulturmuittuid ráfáiduhttinrádji)

I

Geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 50 lágas kulturmuittuid birra dahkko čuovvovaš rievdadus:

§ 4 *nubbi ladás galgá čuodjat:*

Seamma gusto sámi kulturmuittuide mat leat namuhuvvon bajábealde jagi 1917 rájes dahje boarráseappot.

§ 12 *vuosttaš ladás bustávva c galgá čuodjat:*

Sámi kulturmuittut mat leat dakkárat go namuhuvvon a vuolde ja mat leat jagi 1917 rájes dahje boarráseappot.

II

Rievdadus biddjo fápmui dakkaviđe.
